

**rijksuniversiteit
 groningen**

De verhalenrugzak van Oma stimuleert meer dan alleen je fantasie

“Een kwalitatieve studie naar wat jongvolwassenen in het algemeen meekrijgen van hun grootouders, met specifieke aandacht voor verhalen”

Student: Tinka Visser – S5313406

Coördinator en eerste beoordelaar: Pauline Schreuder

Tweede beoordelaar: Muirne Paap

Cursus: Bachelorwerkstuk – PABA6002

Faculteit: Gedrags- & Maatschappijwetenschappen

Universiteit: Rijksuniversiteit Groningen

Datum: 04 juni 2025

Aantal woorden: 7981

Abstract

The world population is aging, and the number of single parents is increasing; as a result, grandparents are often called upon to help raise grandchildren. Grandparents play an important role in the well-being of their grandchildren, which is of great value, especially since the well-being of young adults is declining drastically. It is known that intergenerational relationships are enhanced by storytelling, but the exact content of these stories remains unclear. This study focuses on which aspects are passed down from grandparents, with specific attention to stories. This was investigated qualitatively by conducting interviews following an established guideline and analyzing the content of ten interviews using a code tree constructed inductively and deductively. Findings show that grandchildren carry forward the life lesson 'do what you like.' Norms and values such as 'work hard and don't give up' are conveyed both generally and through stories. Particularly, the (family) history concerning the Second World War, poverty, and the life of the grandparent are notably remembered. Further research is needed to form a more detailed picture and incorporate additional aspects, which would enhance reliability and generalizability.

Keywords: grandparents, young adults, narratives, passing on, well-being

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Methode.....	7
<i>Populatie en steekproef</i>	7
<i>Procedure</i>	7
<i>Concepten en instrumenten</i>	9
<i>Codeerprocedure</i>	9
<i>Analyseplan</i>	10
Resultaten	10
<i>Algemeen meekrijgen</i>	11
<i>Meekrijgen uit verhalen</i>	15
Discussie.....	19
<i>Conclusie</i>	19
<i>Algemene reflectie</i>	20
<i>Methodologische reflectie en aanbevelingen</i>	22
Literatuurlijst.....	25
Bijlagen	28
<i>Bijlage I - Informatie over het onderzoek</i>	28
<i>Bijlage II - Verklaring vertrouwelijkheid</i>	30
<i>Bijlage III - Geïnformeerde toestemming</i>	31
<i>Bijlage IV - Interview leidraad 'Jongeren en hun grootouders'</i>	32
<i>Bijlage V - Codeboom</i>	35

Inleiding

De wereldpopulatie wordt steeds ouder en de vergrijzing neemt hierdoor toe (Buchanan & Rotkirch, 2018). De populatie boven de zestig jaar is in de 20^e eeuw wereldwijd van 8% naar 12% gestegen en het wordt verwacht dat in 2050 dit percentage 21% is (Leeson, 2018). Een gevolg hiervan is dat grootouders en hun kleinkinderen meer overlappen in de tijd dat zij leven (Berger, 2023), hierdoor hebben ze de mogelijkheid om meer tijd met elkaar te spenderen en een band op te bouwen. Daarnaast neemt het aantal scheidingen in Nederland toe, wat leidt tot alleenstaande ouders die de hulp van grootouders vaker benutten. De helft van de grootouders tussen de 60 en 62 jaar en 20% boven de 75 jaar zorgt regelmatig voor hun kleinkinderen (Holdgaard, 2021). Door heel Europa vervullen zij een van de belangrijkste rollen als informele kinderopvang (Holdgaard, 2021). Daarnaast blijkt dat de vruchtbaarheid van vrouwen wereldwijd drastisch afgenomen is, in de laatste vijftig jaar is het vruchtbaarheidscijfer gehalveerd tot een gemiddeld huishouden van 2.5 kind (Buchanan & Rotkirch, 2018). Hierdoor komt er steeds meer druk te liggen op de jongere generatie, aangezien de verantwoordelijkheid voor de toekomstige welvaart bij hen ligt. Om te presteren is het welzijn van de jongere generatie extra van belang (Buchanan & Rotkirch, 2018). Uit onderzoek van Sciplino & Knishott (2019) blijkt dat niet alleen ouders en vrienden, maar ook grootouders een belangrijke rol vervullen in het welzijn van de jongvolwassenen. Meer tijd zal beschikbaar zijn voor grootouders om hun aandacht op een kleiner aantal kleinkinderen te richten, waardoor een intensere band opgebouwd kan worden (MaloneBeach et al., 2018; Herrera et al., 2022). De rol van de grootouder blijkt dus steeds belangrijker te zijn (Sciplino & Kinshott, 2019; Holdgaard, 2021).

Grootouders kunnen verschillende rollen innemen, zoals: een rolmodel, adviseur-, opvoeder-, ondersteuner- en een mentorrol waarin kennis en vaardigheden overgedragen worden (Dunifon & Bajracharya, 2012; Herlofson & Hagestad, 2012; Herrera et al., 2022). In deze studie wordt de focus gelegd op wat grootouders in het algemeen overdragen aan hun kleinkinderen en wordt er specifiek gekeken naar de grootouder met als rol ‘verhalenverteller’. Verhalen kunnen namelijk op verschillende manieren impact hebben op de kleinkinderen en blijven vaak hangen gedurende de jongvolwassenheid (Stephan, 2024).

In het licht van ‘algemeen overdragen’ hangt een hoge betrokkenheid van de grootouder samen met positieve uitkomsten voor kleinkinderen; een hecht contact met de grootouder heeft een beschermende werking tegen ontwikkelingsproblemen en stimuleert het cognitieve en sociale vermogen van kinderen (Buchanan & Rotkirch, 2018). In de jongvolwassenheid krijgen

de kleinkinderen vooral emotionele en financiële steun van hun grootouders, wat bijdraagt aan hun welzijn (Sciplino & Kinshott, 2019). Ook worden er volgens Sciplino & Kinshott (2019) in de jongvolwassenheid gevoelens van respect en waardering gevormd en meegekregen door hun grootouders. Positieve ervaringen met grootouders tijdens de kindertijd en adolescentie zijn voor jongvolwassenen belangrijk voor hun perceptie van de kwaliteit van de intergenerationele relatie (MaloneBeach et al., 2018).

Richtende op de verhalen die grootouders meegeven, is het thema familiegeschiedenis veel besproken (Stephan, 2024). Dit geeft het kleinkind een gevoel van eigenwaarde en heeft een positief effect op de gezondheid van familieleden, vooral van de kinderen (Driessnack, 2017). Uit de verhalen van vroeger wordt ook cultuur met de bijbehorende normen en waarden doorgegeven, wat bij migrantenfamilies extra van belang is voor het opbouwen van de band tussen grootouder en kleinkind. Dit komt omdat zij zich niet meer bevinden in hun oorspronkelijke cultuur (Liaqat et al., 2022).

Het vertellen van verhalen door de grootouders heeft grote invloed op de intergenerationele relatie en de mentale gezondheid (Liaqat et al., 2022; Li et al., 2023). Dit komt onder andere doordat de vorming van de persoonlijke identiteit versterkt wordt door verhalen (Stephan, 2024; Liaqat et al., 2022). Daarnaast wordt het gevoel van erbij horen en de intimiteit tussen de grootouder en het kleinkind bevorderd (Stephan, 2024; Li et al., 2023). Als bijzaak kan het ophalen van herinneringen voor een verhoogde empathie van kleinkinderen voor hun grootouders zorgen (Li et al., 2023). Ten slotte blijkt dat de verhalen van grootouders gebruikt worden door jongvolwassen kleinkinderen om de wereld en hun plek daarin beter te begrijpen (Stephan, 2024). De jongvolwassenheid is de fase waarin wordt ingezien wat de impact van gebeurtenissen op hun leven kan zijn en wie ze als mens willen zijn (Driessnack, 2017). Daarbij blijkt uit onderzoek van Stephan (2024) dat verhalen van grootouders een basis leggen voor het maken van levenskeuzes voor het kleinkind (Stephan, 2024).

Het overdragen van liefde en kennis door onder andere verhalen van grootouders aan hun kleinkinderen heeft indirect invloed op het welzijn van deze kleinkinderen (Freeman, 2024). De versterkte intergenerationele band door verhalen heeft gedurende het hele leven een diepe en blijvende impact op het welzijn van jongvolwassenen (Stephan, 2024). Maar niet alleen het welzijn van het kleinkind wordt verbeterd, ook het welzijn van de grootouder wordt versterkt door het vertellen van verhalen en het contact dat daaruit voortkomt met het kleinkind (Li et al., 2023; Sciplino & Kinshott, 2019). Er kan voldoening door de grootouder worden ervaren door het vertellen en leren over de jongere generatie door in gesprek te gaan op basis van een verteld verhaal (Li et al., 2023).

Eerder genoemde onderzoeksresultaten zijn relevant, aangezien het welzijn van jongeren tussen de 15 en 24 jaar het hardste achteruitgaat, wat volgens Handa et al. (2023) kan resulteren in gezondheidsproblemen op latere leeftijd. De periode van de jongvolwassenheid (15-24 jaar) schijnt extra gevoelig te zijn voor het gevoel van levensvoldoening, aangezien perceptie en ervaringen in deze tijd gevormd worden. Deze perceptie kan toekomstige beslissingen zoals carrière, relaties en levensstijl beïnvloeden (Handa et al., 2023).

Ondanks eerder onderzoek naar de impact van verhalen op het welzijn, is er weinig onderzoek gedaan naar de inhoud van de verhalen en welke aspecten van deze verhalen voor verbetering van het welzijn van de jongeren zorgt. Uit onderzoek van Stephan (2024) blijkt ook dat er weinig is gekeken naar de impact van vertelde verhalen door grootouders in de kindertijd op de jongvolwassenheid. Tevens ondervragen enkele studies het perspectief van het kleinkind in plaats van de grootouder (Sciplino & Kinshott, 2019; Li et al., 2023). Daarbij is er voldoende literatuur aanwezig over het belang van het overdragen van verhalen bij geografische barrières, zoals bij immigrantenfamilies of langeafstand relaties tussen de grootouder en het kleinkind (Liaquat et al., 2023). Er wordt ook gekeken naar etnische minderheden in relatie tot verhalen vertellen (Luo & Tamis-LeMonda, 2019), maar er is weinig onderzoek gedaan met betrekking tot het gemiddelde Nederlandse huishouden.

Het onderzoek heeft als doel om door interviewanalyse inzicht te krijgen in wat Nederlandse jongvolwassenen van hun grootouders meekrijgen op ‘algemeen’ en ‘verhaal specifiek’ gebied. Dit leidt tot de onderzoeksvraag: *Wat nemen Nederlandse jongvolwassenen in het algemeen mee van hun grootouders, met specifieke aandacht voor verhalen?* In deze context verwijst de term ‘Nederlandse jongvolwassenen’ naar individuen tussen de 18-29 jaar. Het begrip ‘meenemen’ wordt figuurlijk opgevat; het betekent iets meekrijgen of leren door bijvoorbeeld de opvoeding, ervaringen of het horen van verhalen.

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is er kwalitatief onderzoek verricht. De data werden verzameld door semigestructureerde interviews, die vervolgens getranscribeerd en gecodeerd werden met behulp van het computerprogramma ‘Atlas.ti’. De literatuur werd gebruikt ter onderbouwing van het onderzoek en ter ondersteuning van de data-analyse.

Allereerst wordt in hoofdstuk 2 de methode beschreven, waarin de doelpopulatie, het instrument en het analyseplan verder worden toegelicht. Hoofdstuk 3 presenteert de resultaten van de interviewanalyse, waarbij met behulp van coderingen en een codeboom een overzicht van de verzamelde data wordt gegeven. In het laatste hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag beantwoord door de belangrijkste bevindingen te bespreken en kritisch te reflecteren en te adviseren voor toekomstig onderzoek. Het rapport eindigt met de literatuurlijst en de bijlagen.

Methode

In dit kwalitatieve interviewonderzoek staat het beantwoorden van de onderzoeksvraag centraal. Op basis van semigestructureerde interviews is onderzocht wat jongvolwassenen van hun grootouders meekrijgen op algemeen- en verhaalgebied. Met behulp van een kwalitatieve inhoudsanalyse zijn de ervaringen van de jongvolwassenen geanalyseerd. Kwalitatief onderzoek is een effectieve methode voor het verkrijgen van persoonlijke ervaringen en de bijbehorende betekenis van deze ervaring, vandaar dat deze methode gebruikt is (Rendle et al., 2019).

Populatie en steekproef

De doelpopulatie bestaat uit jongvolwassenen wonende in Nederland (tussen de 18 en 29 jaar oud), waarvan de grootouder vanaf de kindertijd tot in de jongvolwassenheid een rol heeft gespeeld voor het kleinkind. De steekproef bestaat uit totaal 29 respondenten, waarvan vijf respondenten zijn geïnterviewd door de auteur. In totaal hebben 20 vrouwen en 9 mannen deelgenomen. Voor de deelname is het vereist dat de respondenten tussen de 18 en 29 jaar oud zijn en ten minste met één grootouder contact hebben gehad voor hun achttiende levensjaar. Daarbij is het van belang dat de respondent zich onderscheidt in ‘man’ of ‘vrouw’, vanwege mogelijke genderverschillen die naar voren kunnen komen in de resultaten. Vanwege de beperkte tijd is er gekozen voor een gelegenheidssteekproef, waarbij de participanten uit de omgeving van de onderzoeker worden geworven. Er is geprobeerd variatie in gender en (migratie)achtergrond in acht te nemen bij het werven van deze participanten.

Procedure

In dit onderzoek is samengewerkt met een onderzoeksgroep, bestaande uit twee docenten, twee masterstudenten en zes bachelor studenten. Er zijn door de masterstudenten elk tien interviews afgenomen en door de bachelorstudenten elk vijf (met uitzondering van één student die vier interviews heeft afgenomen). De transcripten van alle bachelorstudenten zijn beschikbaar gesteld om de data-analyse uit te voeren, elke bachelor student codeert en analyseert individueel tien geselecteerde transcripten. Tabel 1 toont een overzicht van de kenmerken van deze geselecteerde respondenten die uiteindelijk zijn geanalyseerd.

Tabel 1*Overzicht kenmerken van de geanalyseerde respondenten*

	Gender	Leeftijd	Culturele achtergrond
Respondent 1	Vrouw	21	Opa en Oma - Duitsland
Respondent 2	Man	22	Nederlands
Respondent 3	Vrouw	21	Nederlands
Respondent 4	Vrouw	21	Nederlands
Respondent 5	Vrouw	22	Nederlands
Respondent 6	Vrouw	24	Nederlands
Respondent 7	Vrouw	21	Oma - Indonesië
Respondent 8	Vrouw	20	Nederlands
Respondent 9	Vrouw	26	Nederlands
Respondent 10	Man	23	Nederlands

Noot. De culturele achtergrond beschrijft de huidige woonplek van de grootouder(s).

De studentonderzoekers hebben de interviews zoveel mogelijk afgenomen in een huiselijke setting bij de respondent thuis, om spanning te verminderen. De interviews zijn afgenomen tussen 25 maart en 20 april. Elke respondent is één keer geïnterviewd met een gemiddelde duur van 30-45 minuten. Hierbij is gebruik gemaakt van opname apparatuur.

Elke respondent ontving voorafgaand aan het interview een informatiebrief waarin onder andere het doel van het onderzoek en de omgang met de data stond beschreven (zie Bijlage 1). De studentonderzoeker schreef zelf een ‘positionality statement’ en ondertekende de ‘verklaring vertrouwelijkheid’ vóór het afnemen van interviews (zie Bijlage 2). Hierin stond vastgelegd dat de onderzoeker gewetensvol met de persoonsgebonden informatie omgaat. In het ‘positionality statement’ stond opgeschreven dat de onderzoeker ervan bewust is dat haar eigen thuissituatie veilig is en dat ze graag oplossingen ziet en het positieve uit situaties haalt. Dit zou mogelijk een gekleurd beeld hebben gegeven in hoe de data geïnterpreteerd werd.

Voordat het interview van start ging zijn de rechten van de respondent, de ‘stopmogelijkheid’, het verwerken van persoonsgegevens en het gebruik van opname apparatuur voorgelezen. De respondent werd gevraagd hiermee in te stemmen, door het ‘geïnformeerde toestemming’ formulier te ondertekenen, voordat het interview mocht beginnen (zie Bijlage 3).

Om de rechten van de respondenten te waarborgen, zijn alle transcripten en audio opnames op de beveiligde server (de Y schijf) van de Rijksuniversiteit Groningen bewaard. Daarbij is de interviewleidraad goedgekeurd door de ethische commissie. Het onderzoek zelf bevat geen thema's die als mentaal belastend worden ervaren.

Concepten en instrumenten

Er is gebruik gemaakt van de interviewleidraad die opgesteld is door de twee masterstudenten uit de onderzoeksgroep (zie Bijlage 4). In deze leidraad ligt de focus op de ervaringen en belevingen van de jongvolwassenen met de rol(len) en de relatie met hun grootouder(s). Hieronder valt ook wat de jongvolwassenen hebben meegekregen van hun grootouder(s). De leidraad is gebaseerd op literatuur die hierover gaat en bestaat uit drie delen. Allereerst zijn algemene vragen gesteld om de thuissituatie en de persoonlijke kenmerken in kaart te brengen. Vervolgens zijn vragen gesteld over de kindertijd, onder andere over hoe de rol en het contact met de grootouder was. Daarna zijn dezelfde onderwerpen besproken, maar dan in het kader van de jongvolwassenheid. Daaropvolgend is de respondent gevraagd om een vergelijking te maken in de rol van de grootouder tussen deze levensfases. Afsluitend zijn verschillende rollen gepresenteerd die een grootouder kan innemen. Het was aan de respondent om te kiezen welke rol het beste overeenkomt met zijn/ haar grootouder.

Codeerprocedure

Na het afnemen van de vijf interviews werden deze getranscribeerd en vervolgens door één codeur (de auteur) gecodeerd met behulp van het computerprogramma 'Atlas.ti' (versie 25). Het coderen is op deductieve (codes vanuit de theorie) en inductieve (codes vanuit de data) wijze uitgevoerd. Er is vooraf aan het coderen een codeboom opgesteld aan de hand van literatuur en de onderzoeksvraag. Deze codeboom werd gedeeld met een mede-bachelor studentonderzoeker en de begeleidster, zodat er feedback uitgewisseld kon worden. Alleen de begeleidster had een opmerking over de optische indeling en samen zijn er extra codes zoals 'activiteiten' en 'kennis' toegevoegd aan de codeboom. Gedurende de eerste ronde coderen werden codes toegevoegd, gewijzigd of verwijderd uit de codeboom aan de hand van de inhoud van de transcripten. Met de definitieve codeboom werden de transcripten voor een tweede keer gecodeerd om er zeker van te zijn dat elk citaat onder een passende code valt. Het doel van het coderen is om inzicht te krijgen in wat de jongvolwassenen inhoudelijk hebben meegekregen van hun grootouders.

De definitieve codeboom (zie Bijlage 5) bestaat uit de hoofdthema's *algemeen meekrijgen* en *meekrijgen uit verhalen*. Onder het eerste thema vallen de hoofdcodes: *intergenerationele relatie* (met subcode: *positief* en *negatief*), *cultuur* (met subcode: *normen en waarden*), *levenslessen* (met subcode: *persoonlijkheid grootouder*), *kennis*, *activiteiten* (met subcode: *hobby's*), *geen herinnering* en *overig*. Het tweede hoofdthema bevat de codes: *intergenerationele relatie* (met subcode: *positief*), *(familie)geschiedenis* (met subcode: *cultuur en leven van grootouder*), *levenslessen* (met subcode: *normen en waarden*), *geen herinnering* en *overig*.

Analyseplan

Er is een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd om betekenisvolle patronen of thema's uit de interviews te ontdekken en hiermee te onderzoeksvraag te beantwoorden. Hiervoor zijn de stappen van de thematische analyse van Braun en Clarke (2022) gebruikt, waar in zes stappen de data wordt uitgewerkt tot een resultaten. De analyse is door dezelfde codeur van dit onderzoek uitgevoerd, met begeleiding van de eerste beoordelaar.

Allereerste zijn er op basis van de onderzoeksvraag de twee hoofdthema's *algemeen meekrijgen* en *meekrijgen uit verhalen* ontstaan. Vervolgens zijn er uit de literatuur onder andere de codes: *intergenerationele relatie*, *cultuur* en *normen en waarden* gevormd. De transcripten zijn vervolgens scannend gelezen om vertrouwd te raken met de data, hieruit ontstonden de aanvullende inductieve codes (stap 1, 2 en 3). Ook zijn er codes zoals *plek in de wereld* en *intimiteit* verwijderd die oorspronkelijk uit de literatuur waren meegenomen, maar niet meer relevant werden geacht na het scannend lezen. Aangezien de *plek in de wereld* niet duidelijk naar voren kwam in de transcripten en *intimiteit* veel overeenkomsten heeft met *intergenerationele relatie*. De definitieve codeboom werd na overleg met de begeleidster vastgelegd en de codes werden gedefinieerd (stap 4 en 5). Vervolgens werden de tien transcripten grondig doorgelezen en hierbij werd de focus gelegd op de definitieve codes uit de codeboom. De antwoorden op de vragen: 'Wat heb jij meegekregen van jouw grootouders toen jij een kind was?', 'Wat krijg jij nu van je grootouders mee?' en 'Zijn er specifieke verhalen die je zijn bijgebleven?' werden vooral benut bij het coderen. De code *negatief* onder *intergenerationele relatie* die onder *meekrijgen uit verhalen* valt werd niet gemarkeerd, waardoor deze achteraf uit de codeboom is gehaald. Ten slotte zijn de analyses gerapporteerd in de resultaten op basis van de gecodeerde citaten (stap 6). Alle codes zijn gebruikt voor de analyse, maar niet alle citaten zijn gebruikt voor het beschrijven van de resultaten, omdat sommige citaten onduidelijk waren of achteraf toch niet van toegevoegde waarde.

Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd die voortkomen uit de data-analyse die betrekking heeft op de onderzoeksvraag: *Wat nemen Nederlandse jongvolwassenen in het algemeen mee van hun grootouders, met specifieke aandacht voor verhalen?* De beperkte detaillering van sommige kwalitatieve data zou de interpretatie kunnen hebben beïnvloed.

Uit de codering blijkt dat respondenten zich vooral het algemene meekrijgen van hun grootouders herinneren, minder via verhalen. Dit hoofdstuk is opgedeeld aan de hand van de structuur van de codeboom: met als hoofdthema's *algemeen meekrijgen* en *meekrijgen uit verhalen*, met de daarbij behorende hoofdcode's als kopjes. Een uitzondering is de code *intergenerationele relatie*, die gebruikt wordt om een waardering aan citaten te geven om een indruk te krijgen van de band tussen de grootouder en het kleinkind.

Algemeen meekrijgen

Opvallend is dat respondenten bijna drie keer zo veel vertelden over wat ze in het algemeen hebben meegekregen van hun grootouders dan over wat zij specifiek uit de verhalen halen. In de transcripten komen uiteenlopende perspectieven naar voren over zowel de hoeveelheid als de inhoud van wat er wordt meegekregen. Respondent 6 zegt hierover: *“Je hebt toch onbewust wel veel van ze meegekregen”*, terwijl respondent 1 zegt: *“Ik weet niet zeker of ik mijn opa ooit zoiets heb horen zeggen, van dingen die hij mij wilde meegeven”*.

Cultuur

In de transcripten is terug te zien dat acht verschillende respondenten hebben verteld over culturele aspecten die ze hebben meegekregen van hun grootouders. Dit bestaat uit algemene culturele opvattingen of tradities en normen en waarden.

Twee respondenten hebben een grootouder met een internationale achtergrond. Zo merkt respondent 1 (met Duitse familie) op dat die kant van de familie meer gereserveerd en afstandelijk is dan de Nederlandse familie. Hieruit geeft ze aan mee te krijgen dat de omgang tussen familieleden per cultuur kan verschillen. Respondent 7 geeft aan dat de mate van culturele overtuigingen invloed kan hebben op de hoeveelheid contact. In dit geval speelt de cultuur een negatieve rol in de intergenerationele relatie. De respondent (7) zegt: *“Met mijn vaderskant was het toch wat een strengere cultuur en iets minder gezelligheid, daar gingen we toch wat minder vaak naartoe”*. In deze traditionele familie worden gewoontes en tradities meegegeven aan het kleinkind.

Uit de analyse blijkt dat grootouders vaker normen en waarden overdragen wanneer zij een opvoedende rol vervullen (bijvoorbeeld als oppas) en regelmatig in het gezin aanwezig zijn, dan wanneer zij minder vaak betrokken zijn. Zo zegt respondent 1: *“Mijn Duitse oma verwende ons heel erg, dus die liet ook heel veel toe. Daardoor waren er minder normen en waarden van hoe je met elkaar omgaat. Omdat ze het leuk vond om ons te zien en daardoor ook heel veel dingen toegaf”*. Verder benoemen meerdere respondenten dat hun grootouders benadrukken dat je hard moet werken, niet moet opgeven en moet doorgaan als het moeilijk is. Andere waarden die naar voren komen zijn: ‘eerlijkheid’, ‘onafhankelijkheid’, ‘positief blijven denken’ en ‘aan een ander blijven denken’.

Levenslessen

Onder levenslessen vallen de algemene levenslessen van grootouders en de levenslessen die door de persoonlijkheid van grootouders overgedragen zijn aan hun kleinkinderen. Hierbij kan persoonlijkheid worden overgenomen of een bron van inspiratie zijn. Alle levenslessen worden positief ontvangen door de respondenten.

De inhoud van deze levenslessen laat grotendeels overeenkomsten zien. Een belangrijk terugkerend thema is het ‘doen wat je leuk vindt’. Je zou volgens de grootouders ‘je eigen pad moeten volgen’ en ‘je hart volgen’. Dit gaat onder andere over de studiekeuze. Daarnaast komt er regelmatig naar voren dat grootouders aangeven dat het belangrijk is om trots te zijn op jezelf, maar ook dat zij trots zijn op hun kleinkinderen. Een ander voorkomend thema is het zelfstandig zijn. Grootouders geven aan dat het belangrijk is om onafhankelijk te zijn en dat je verantwoordelijk bent voor je eigen geluk. Daarnaast is ‘liefde’ een gezamenlijk thema wat op verschillende manieren benoemd wordt. Zo wordt er benadrukt door grootouders dat je dagelijks terug moet gaan naar de kern, naar dat wat echt belangrijk is. Respondent 9 zegt hierover: *“Ik ga altijd terug naar liefde. Dat is uiteindelijk waar het allemaal om draait”*. Aansluitend hierbij zegt respondent 10: *“Wees lief en wees goed voor een ander”*. Naast de gezamenlijke overeenkomsten zijn er ook persoonlijke boodschappen die slechts door één respondent zijn benoemd, zoals: ‘wees voorzichtig’, ‘blijf doorzetten ondanks ellende’ en ‘wees jezelf’ en ‘werk hard’.

Acht van de tien respondenten vertellen dat ze levenslessen hebben meegekregen door de persoonlijkheid van hun grootouder. Twee respondenten beschrijven dat ze onder de indruk zijn van de manier waarop een van de grootouders door een moeilijke periode gaat door het verlies van een partner en/of het hebben van een chronische ziekte. De grootouder blijft activiteiten ondernemen en haalt het beste uit het leven. Het is niet een concrete les die het

kleinkind meekrijgen, maar *“het is meer (...) het meekrijgen van de manier waarop zij leeft”* (respondent 4).

Concrete eigenschappen van grootouders die wel zijn overgenomen door verschillende respondenten zijn ‘bescheidenheid’, ‘competitief zijn’ en ‘zorgzaamheid’. De onvoorwaardelijke liefde die respondent 9 heeft meegekregen van haar grootouders heeft haar de goedheid van de mens laten zien en ook haar zelfwaarde leren inschatten.

Desondanks wordt er ook aangegeven (door respondent 6) dat kleinkinderen op latere leeftijd er juist bewust voor kiezen om een persoonlijkheid van de grootouder wel of niet over te nemen. Een eigen identiteit zou mogelijk gevormd zijn, waarbij een bepaalde levensstijl hoort die wellicht niet overeenkomt met die van de grootouder(s). Respondent 5 geeft aan wat dit doet met de relatie: *“Dat maakt denk ik ook dat we altijd gewoon heel oppervlakkig sociaal met elkaar zijn en niet echt op persoonlijk vlak heel veel dingen delen of om advies vragen”*. Daarentegen vertelt respondent 5 over haar andere opa: *“Zijn manier van in het leven staan en door het leven gaan, dat sprak me altijd wel aan”*. Hieruit blijkt dat de intergenerationele relatie als negatief wordt ervaren wanneer de levensstijlen niet overeenkomen en juist als positief wanneer er sprake is van overeenstemming in levensstijl. Dit wordt nogmaals bevestigd door respondent 10 die een goede relatie heeft met zijn grootouder. Hij zegt: *“Als ik later Pake [opa] zou zijn, zou ik hetzelfde [als mijn Pake] willen zijn”*.

Kennis

De helft van de grootouders van de respondenten draagt op een actieve manier kennis over aan hun kleinkinderen. Het gaat hier niet om normen en waarden of persoonlijke overtuigingen, maar om concrete, doelgerichte kennis die grootouders bewust willen meegeven aan de jongere generatie. Voorbeelden hiervan zijn kennis van boomsoorten en bloemennamen en/of het oefenen van optelsommen in de vorm van een spelletje. Ook het delen van krantenartikelen waarvan de grootouder van mening is dat het kleinkind hier graag kennis over wil opdoen wordt overgedragen. Ten slotte nemen kleinkinderen kennis op over de Nederlandse taal en muziek.

Mijn opa heeft altijd gezongen in koren en bandjes en dat soort dingen. Dus die kon altijd met mij heel veel over muziek praten (...)die heeft mij wel heel veel over muziek bijgebracht. Maar ook over taal en tekst daardoor. Dat vond ik echt wel heel erg tof.
(Respondent 5)

Uit een voorbeeld van respondent 9, die (deels) is opgegroeid bij haar grootouders die minder kennis hebben over technologie, blijkt dat zij zich op dit gebied minder ontwikkeld voelt dan haar leeftijdsgenoten. Dit geeft aan hoe belangrijk het overdragen van kennis is, niet alleen door ouders, maar juist ook door grootouders. Daarnaast vertelt deze respondent ook dat de vorm van kennisoverdracht niet per se als opdringerig ervaren hoeft te worden. Haar grootouders dragen namelijk niet actief kennis over, maar bieden haar de ruimte om zelf vragen te stellen en om advies te vragen, wanneer zij daar behoefte aan heeft.

Activiteiten

Een verschil met het doelgericht overdragen van kennis is het onbewust doorgeven van kennis of ervaringen door middel van gezamenlijk activiteiten te ondernemen. Deze activiteiten zijn onderverdeeld in *algemeen* en *hobby-gericht*. Het merendeel van de respondenten vertelt over het doen van activiteiten en hierbij wordt meer verteld over de hobbygerichte activiteiten dan de algemene activiteiten.

In het algemeen wordt er een positieve of neutrale waardering gegeven aan het doen van activiteiten samen. Enerzijds wordt de inhoud van een activiteit meegekregen, zoals de spelregels en de manier van schoonmaken. Anderzijds symboliseert het doen van activiteiten een levensles: *“Je moet leuke herinneringen maken met z’n allen (...) ik denk dat ik heb meegekregen van geniet en doe leuke dingen”* (respondent 6).

Door het delen van een hobby komen er gesprekken op gang over deze activiteit, wat de kennis en de belevingswereld van het kleinkind verrijkt. Respondent 2 bevestigt dit en geeft aan een goede band met zijn oma te hebben. Aansluitend daarbij zegt respondent 5: *“Op latere leeftijd heeft mijn opa (...) schilderen opgepakt. En toen zijn wij wel wat dichter naar elkaar toegegroeid. Ook omdat ik toen al (naam opleiding) deed”*. Hierin is het delen van een hobby de veranderende factor geweest, wat leidde tot een verbeterde band. Eenzelfde koppeling tussen een gedeelde hobby en een goede band is ook door vijf andere respondenten genoemd.

Geen herinnering

In enkele gevallen geven jongvolwassenen aan dat zij zich niet specifiek herinneren wat ze van hun grootouder hebben meegekregen. Redenen hiervoor zijn dat hun grootouders al op jonge leeftijd overleden zijn of dat de grootouders weinig adviezen gaven. Respondent 2 zegt hierover: *“Ik heb denk ik met beide niet heel erg het idee gehad dat ze heel erg waren van 'dit*

zijn belangrijke waarden' ofzo''. Dit suggereert dat kleinkinderen minder levenslessen onthouden wanneer grootouders deze weinig expliciet delen.

Overig

Aangezien niet alle citaten onder een passende hoofd- of subcode verdeeld kunnen worden, is besloten om deze citaten onder 'overig' te zetten, omdat ze wel waardevolle inzichten geven in wat kleinkinderen van hun grootouders meekrijgen.

Meerdere respondenten (3 stuks) geven aan dat zij het fijn vinden om het met hun grootouders te hebben over hun levenskeuzes. Grootouders blijken van hulp hierbij te zijn door onder andere grote levensvragen te stellen zoals: *“Waarom ben jij hier nou gekomen op aarde? Wat is jouw doel?”* en adviezen te geven. Een andere respondent (10) geeft aan dat je door de adviezen van de grootouder een beter mens wordt.

De citaten die hieronder vallen staan vaak op zichzelf en worden door één enkele respondent geconstateerd. Een respondent geeft aan geen verschil te ervaren in de normen en waarden die zij van haar opa en oma meekrijgt. Een andere respondent benoemt dat er weinig verschil is tussen wat zij nu van haar grootouders meekrijgt in vergelijking met wat ze vroeger meekreeg. Naast het meegeven van materialistische dingen, geeft respondent 9 aan dat haar grootouders ook haar kijk op de wereld en op de mensen om haar heen hebben beïnvloed.

Meekrijgen uit verhalen

Over het algemeen is er relatief weinig verteld over wat kleinkinderen meekrijgen uit de verhalen van de grootouders. Deze resultaten zullen daarom met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

(Familie)geschiedenis

Het thema (familie)geschiedenis wordt het vaakste benoemd door de respondenten wanneer zij vertellen over wat zij uit de verhalen hebben meegekregen. Onder dit thema vallen verhalen die gaan over grootouders die iets vertellen over vroeger. Dit kan gericht zijn op de algemene- en/of familiegeschiedenis. De verhalen die gaan over de levensloop van de grootouder horen ook onder deze code.

In het algemeen onthouden de kleinkinderen vooral de verhalen die gaan over de Tweede Wereldoorlog, de armoede en de daarbij behorende levenslessen. Daarnaast benadrukken kleinkinderen ook de verhalen die gaan over hun overleden grootouder(s). Allereerst laten de oorlogsverhalen een indruk achter bij de respondenten, aangezien het betrekking heeft op

directe familieleden en hun geschiedenis. Zo beschrijft respondent 4 wat het met haar doet om deze oorlogsverhalen van haar dementerende opa te horen, die de oorlog als kind heeft meegemaakt. Ze zegt dat er familiegeheimen omhoog komen dat het *“(...) heel veel indruk gemaakt heeft (...) dat vind ik wel heel bijzonder eigenlijk. Om dan nu achter een stuk geschiedenis van de familie te komen”*.

Een ander onderwerp gerelateerd aan de oorlog is de tijd van armoede, waar meerdere grootouders mee te maken hebben gehad. Respondent 5 geeft aan dat haar grootouders liever niet praten over deze moeilijke en zware periode. Andere grootouders vertellen daarentegen juist welke lessen ze daaruit hebben gehaald. Zo krijgt respondent 9 van haar grootouders mee dat het contact met anderen aangaan heel belangrijk is en *“(...) ook weten dat het anders geweest is en (...) dat jij je daar altijd bewust van blijft en bent (...) dat je dankbaar mag zijn met wat je hebt”*. Door de geschiedenis in verhaalvorm op te halen, lijken de grootouders het bewustzijn en de levenshouding van de respondenten te beïnvloeden.

Ten slotte blijkt dat verhalen zo krachtig kunnen zijn, dat zij zelfs een gevoel van liefde en een hechte familieband overbrengen tussen familieleden die elkaar nooit hebben ontmoet. Respondent 3 zegt hierover: *“Mijn oma is zes jaar overleden voordat ik werd geboren. Mijn vader houdt zielsveel van haar, dus daar hoor je natuurlijk heel veel verhalen over. Dus dat voelt wel als een gemis”*.

Op cultureel vlak worden twee onderwerpen besproken; de tijd van de DDR-tijd en het christelijke geloof. Respondent 1 vindt de verhalen over de DDR erg interessant en perspectiefverruimend. Ze zegt: *“(...) meegeven is dat de DDR ook niet helemaal slecht was en dat er ook hele goede dingen in waren die daarna ook verloren zijn gegaan (...) en dat er gelijkheid moet zijn tussen man en vrouw en hoeveel zij verdienen”*. Daarbij geeft respondent 7 aan dat haar oma het vertellen van verhalen als methode gebruikte om de boodschap van God door te geven. Dit heeft indruk gemaakt op de respondent en is bij haar gebleven.

De grootouders vertellen, met betrekking tot (familie)geschiedenis, het meeste over hun levensloop. Er wordt verteld over de verschillende levensfasen, hun huissituatie vroeger, de hoeveelheid broers en zussen en de zorg die ze daarvoor moesten bieden. Daarnaast worden thema's zoals hun opleiding en het studentenleven besproken, maar ook het moment waarop ze kinderen kregen en wat daarvan de impact was. Respondent 2 gaf aan dat de verhalen van familieleden hem geïnspireerd hebben voor zijn beroepskeuze. Hij vertelt ook over de bekeken dia's van het leven van zijn grootouder. Daarover zegt hij: *“Ik denk dat ik daar wel een beetje mee krijg dat het wel echt nu nog kan heel leuk is om een beetje de wereld te ontdekken en te reizen en nieuwe dingen en plekken te zien”*.

Een terugkerend element wat uit verschillende levensverhalen gehaald wordt is een aanmoedigende en inspirerende boodschap. Zo vertelt een klein deel van de respondenten dat ze het feminisme van hun oma's hebben meegekregen. Respondent 7 zegt hierover: *“Mijn oma, die was een van de eerste vrouwen die bij het politiebureau werkte en daar was ze heel trots op. Ze was ook een beetje feministisch, dus ja, zulke verhalen zijn me bij gebleven”*. De andere respondent vertelt dat oma een scheiding heeft aangevraagd omdat ze tijdens haar zwangerschap wilde werken, terwijl haar man het kind wilde laten weghalen. Dit schetst niet alleen wilskracht, maar ook moed en doorzettingsvermogen in een tijd waarin zulke keuzes voor vrouwen ongewoon waren. Het kleinkind vertelt dat ze blij is dat ze dit verhaal te horen heeft gekregen en dat ze haar oma's keuze volledig begrijpt. Dit toont aan dat kwetsbare persoonlijke verhalen waarin overeenstemming gevonden wordt, de band tussen de generaties positief beïnvloedt. In lijn met de wilskracht staat het verhaal van respondent 6 waarvan de opa, ondanks het ervaren van emotioneel moeilijke gebeurtenissen, altijd heeft gezegd dat je door moet gaan met je leven.

Een ander thema dat terugkomt uit de levens van de grootouders is hoe belangrijk grootouders de educatie vinden. De oma van respondent 7 heeft haar educatie niet afgemaakt en vertelt: *“Als zij [de oma] terugkeek naar d'r eigen leven zo, werd voor ons de rol van educatie en invulling geven aan je leven ook wel steeds benoemd”*. Vier van de tien respondenten vertellen over het harde werken van hun grootouders, wat erkenning voor de moeilijke levensomstandigheden van toen illustreert.

Levenslessen

Het thema levenslessen bestaat uit kernboodschappen en/of overtuigingen die grootouders gedurende het leven hebben ontwikkeld. De inhoud van vertelde verhalen illustreert hoe deze levenslessen - indirecte of direct - worden overgebracht. Er is onderscheid gemaakt in algemene levenslessen en levenslessen die betrekking hebben op normen en waarden.

Over het algemeen kan de levenservaring van grootouders van toegevoegde waarde zijn voor kleinkinderen. Respondent 8 zegt: *“Toen mijn Beppe nog leefde, was ze wel echt een bron van wijsheid. Ik denk oprecht dat ik mijn slimheid ook wel een beetje van haar heb, door hoe zij alles vertelde”*. De respondent benadrukt dat niet alleen de inhoud, maar ook de manier van vertellen een rol heeft gespeeld in het meekrijgen van (in dit geval) wijsheid.

Een voorbeeld van een indirecte levensles is het verhaal van respondent 8, die vertelt over hoe mannen vroeger aan de macht waren en haar oma de les meegaf: *“Als je mag stemmen,*

dan moet je altijd op een vrouw stemmen. Toen ze dat zei was ik [respondent 8] nog geen 18 en inmiddels is ze overleden, maar dat heb ik wel gedaan". Hieruit blijkt dat politieke overtuigingen worden doorgegeven en overgenomen via verhalen. Een voorbeeld van een directe levensles is het verhaal van de studententijd van de grootouder van respondent 1. Ze krijgt met plezier mee: *"(...) dat je er ook weer niet te veel van moet denken. Je moet eigenlijk gewoon je hart volgen"*.

Niet alleen verhalen uit het verleden worden verteld, maar ook van het leven van de grootouder op dit moment. Door online contact delen grootouders in het buitenland hun ervaringen, zoals de oma van respondent 7, die verhalen en filmpjes stuurt over haar vrijwilligerswerk in Indonesië.

Er komt een eenduidig beeld naar voren met betrekking tot de normen en waarden die worden meegenomen uit verhalen: hard werken (ondanks zwangerschap) en je school en je werk is belangrijk. Je mag niet opgeven voordat je een diploma hebt. Respondent 8 vertelt dat deze lessen haar motiveren om zich in te zetten voor school.

Geen herinnering

Er is twee keer specifiek benoemd dat respondenten zich niet kunnen herinneren aan een specifiek verhaal. Respondent 5 zegt: *"Ik kan me niet echt iets herinneren waarvan ik ook denk... Nou, dat is een gesprek (...) wat me echt is bijgebleven. Dat ik dacht (...) dit vind ik mooi"*. De reden volgens haar is dat de ze erg verschilt in persoonlijkheid met haar grootouders en hierdoor eventuele levenslessen of normen en waarden niet opneemt. Hieruit is te zien dat de persoonlijkheid van zowel het kleinkind als de grootouder van invloed is op de herinnering van verhalen.

Overig

Opvallend is de positieve waardering van de respondenten als ze vertellen over het meekrijgen van verhalen. Er wordt nauwelijks negatief gesproken over de verhalen van grootouders. In de transcripten is terug te zien dat door het vertellen van verhalen een positief gevoel van vertrouwen en veiligheid wordt opgewekt, wat de band tussen de generaties versterkt. Een citaat dat dit ondersteunt is: *"(...) vertelde ze verhalen (...) daarin had ik wel altijd het gevoel van mijn oma die weet wat er gebeuren moet, dus daarin was mijn oma dan weer heel veilig"* (respondent 9). Ook is terug te lezen dat verhalen een bijzondere rol spelen

in het creëren van intimiteit tussen de generaties. Hieruit blijkt dat verhalen van invloed zijn op het welzijn van kinderen. Respondent 1 vertelt:

Ik was als kind best wel fantasievol (...) ik dacht dat er elfjes bestonden en dwergen en zo. Mijn oma stimuleerde dat ook een beetje [door de verhalen] (...) oma deed dan alsof ze een verhalenrugzak op had, een denkbeeldige rugzak, waar ze dan ter plekke verhalen verzoon bij het slapen gaan.

Samenvattend schetsen de resultaten een variatie in de onderwerpen die kleinkinderen van grootouders meekrijgen, zowel in algemene zin als specifiek via verhalen.

Discussie

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen besproken om antwoord te geven op de onderzoeksvraag. Daarna zal er kritisch gereflecteerd worden op de verkregen resultaten van dit onderzoek, zullen er zowel inhoudelijke als methodologische beperkingen aan bod komen en worden er aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Conclusie

Door middel van dit onderzoek is getracht antwoord te vinden op de onderzoeksvraag: *Wat nemen Nederlandse jongvolwassenen in het algemeen mee van hun grootouders, met specifieke aandacht voor verhalen?* Hiervoor zijn tien semigestructureerde interviews geanalyseerd aan de hand van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Het eerste dat naar voren kwam is dat jongvolwassenen meer dingen in het algemeen meekrijgen dan specifiek uit de verhalen van hun grootouders.

Met betrekking tot de algemene dingen die de respondenten mee hebben gekregen, noemen ze hoofdzakelijk de levenslessen van hun grootouders. De boodschap van deze levensles bestaat vooral uit ‘doe wat je leuk vindt’ en volg hierin je hart. Vanuit de persoonlijkheid van de grootouders wordt vooral ‘de manier van leven’ meegekregen, waarbij het doorzettingsvermogen van de grootouders uitspringt. Daarnaast is een eenduidige boodschap overgenomen met betrekking tot normen en waarden, namelijk: ‘hard werken en niet opgeven’. Een relatief klein deel van de kleinkinderen geeft aan directe kennis van hun grootouders over te nemen in de kindertijd, maar het blijkt dat betrokken grootouders hierin toch een belangrijke rol spelen. Zo zal het kleinkind negatieve gevolgen ervaren als de

(opvoedende) grootouder een gebrek aan kennis heeft. Naast directe kennisoverdracht, wordt er ook indirect kennis en ervaringen overgedragen door het doen van activiteiten. De gesprekken over de activiteiten laten inhoudelijk levenslessen omhoog komen en benadrukken het belang van het maken van herinneringen. Gezamenlijke hobby's worden als 'positief' beoordeeld en verbeteren de intergenerationele band. Ten slotte wordt de kijk op de wereld door een relatief klein deel van de kleinkinderen beïnvloed door de grootouders.

In het algemeen ervaart het overgrote deel van de respondenten de overdracht van cultuur, levenslessen, (familie)geschiedenis, kennis en activiteiten als positief, wat voordelig is voor de intergenerationele band. Een negatieve beoordeling van de intergenerationele relatie wordt gegeven zodra levensstijlen van de grootouder en het kleinkind niet overeenkomen.

In tegendeel tot het 'algemeen meekrijgen' zijn er enkel positieve reacties op het 'meekrijgen uit verhalen'. Op het gebied van de verhalen van grootouders valt op dat de (familie)geschiedenis het onderwerp is waar het meeste van wordt meegekregen. Vooral de Tweede Wereldoorlog en de armoede van vroeger hebben indruk gemaakt op de kleinkinderen. Hieruit is geleerd dat je dankbaar moet zijn met wat je hebt. Een affectieve familieband wordt door verhalen over de familiegeschiedenis overgebracht aan de kleinkinderen, ongeacht of de generaties elkaar hebben ontmoet. Opvallend is dat er veel wordt verteld over de verschillende levensfasen van de grootouder, zowel over de thuissituatie maar ook over de werk carrière. De feministische verhalen van de oma's en de algemene wijsheid van de grootouders worden als waardevol geschat door de kleinkinderen en inspireren. Een ander punt dat wordt overgenomen is de politieke overtuigingen van de grootouder, deze wordt zelfs doorgezet na het overlijden van de grootouder. De normen en waarden die uit de levenslessen komen zijn vergelijkbaar met wat er algemeen wordt meegekregen, namelijk 'hard werken', 'school is belangrijk' en 'niet opgeven'. Ten slotte blijkt dat verhalen een gevoel van vertrouwen en veiligheid kunnen opwekken bij de kleinkinderen en het intimitéit creëert, wat de intergenerationele band lijkt te versterken. Een belangrijke conclusie die hieruit getrokken zou kunnen worden, is dat verhalen het welzijn van kinderen kunnen beïnvloeden.

Algemene reflectie

Eerder besproken literatuur toont aan dat familiegeschiedenisverhalen of verhalen over de kindertijd van de grootouder vaak blijven hangen in de jongvolwassenheid (Stephan, 2024). Echter, uit dit onderzoek is gebleken dat er meer in het algemeen wordt meegenomen dan specifiek uit verhalen. Ook wordt er aangegeven dat verhalen niet altijd worden herinnerd. Een oorzaak voor dit resultaat zou kunnen zijn dat de respondenten in dit onderzoek niet gezocht

zijn met een inclusiecriteria dat streeft naar grootouders die veel verhalen hebben gedeeld, wat de respondent zich (deels) kan herinneren. Het wordt aangeraden om deze criteria wel mee te nemen in vervolgonderzoek om een gedetailleerder beeld over de inhoud te krijgen.

Daarnaast valt het op dat zowel in het algemeen als uit verhalen eenduidige normen en waarden en levenslessen naar voren komen. In onderzoek van Liaquat et al. (2022) is wel aangegeven dat normen en waarden uit de cultuur worden meegenomen, maar deze worden niet gespecificeerd. Dit onderzoek kan deze onduidelijkheid deels verminderen voor de Nederlandse jongvolwassen populatie, aangezien de antwoorden grotendeels inhoudelijk overeenkomen. De antwoorden laten zien dat grootouders vaak aangeven dat kleinkinderen hard moeten werken, niet moeten opgeven en dat educatie belangrijk is. Daarbij geeft de literatuur ook niet expliciet aan dat grootouders aan hun kleinkinderen levenslessen overdragen, echter blijkt uit dit onderzoek dat dit wel het geval is. Zo is de belangrijkste levensles 'doe wat je leuk vindt'. Dat deze generatie kleinkinderen dit soort normen, waarden en levenslessen meekrijgt, zou te maken kunnen hebben met het feit dat hun grootouders (een van) de laatste generaties is die de Tweede Wereldoorlog heeft meegemaakt. Oorlog en armoede hebben mogelijk de kijk van grootouders gevormd (Captain & Mooren, 2014), doordat zij vroeger in beperkte mate konden doen wat ze leuk vonden. Daarom benadrukken ze nu extra dat kleinkinderen de vrijheid hebben om te doen wat ze leuk vinden.

Daarbovenop komt uit de resultaten naar voren dat het algemene meekrijgen overheersender is dan het meekrijgen van specifieke verhalen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de steekproef redelijk homogeen is in hun culturele achtergrond. Er is reden om aan te nemen dat dit van invloed is aangezien eerder onderzoek van Liaquat et al. (2022) aantoont dat verhalen vertellen voor immigrantenfamilie een nog belangrijkere rol speelt. Het houdt de culturele verbinding tot stand en geeft traditionele normen en waarden door die anders nauwelijks door de omgeving wordt aangeleerd. Het zou interessant zijn om de relatie van de rol van verhalen bij immigrantenfamilies verder te onderzoeken en te evalueren. Wellicht ontstaat er een andere balans tussen het algemeen meekrijgen en het meekrijgen uit verhalen.

Een belangrijk thema dat uit verschillende bronnen naar voren komt, is dat de intergenerationele relatie positief wordt beïnvloed door het meekrijgen van verhalen (Liaquat et al., 2022; Li et al., 2023). Uit de bevindingen blijkt dat er over het algemeen een positieve waardering is voor wat grootouders meegeven, met name wanneer het gaat over verhalen. De positieve waardering lijkt op het eerste gezicht overeen te komen met een goede intergenerationele band. Er is op basis hiervan een grove aanname gemaakt dat de soort waardering samenhangt met de soort relatie. Vervolgens is de vertaalslag gedaan dat een

positieve intergenerationele relatie samengaat met een goed welzijn. Er zouden echter vraagtekens gesteld kunnen worden bij de vraag in hoeverre deze samenhang daadwerkelijk aanwezig is. Er is namelijk vanuit gegaan dat een intergenerationele relatie en welzijn grotendeels op hetzelfde neerkomen, hierdoor zou er potentieel een verkeerde conclusie zijn getrokken over het welzijn van de kleinkinderen. Om een volledig beeld van het effect van de grootouders op het welzijn van jongeren te krijgen, is aanvullend onderzoek nodig waarin welzijn geoperationaliseerd is en gemeten kan worden. Een betrouwbare potentiële vragenlijst is de ‘Warwick-Edinburgh Mental Well-Being Scale’ (Stewart-Brown et al., 2011).

Ten slotte sluiten bepaalde thema’s van dit onderzoek aan bij de bestaande literatuur en leveren ze waardevolle aanvullingen hierop. Uit de resultaten blijkt dat grootouders via verhalen hun kleinkinderen beïnvloeden in hoe ze naar de wereld kijken, dit komt overeen met het onderzoek van Stephan (2024). Wat nog niet bekend was, is dat deze kijk op de wereld ook gevormd wordt door samen activiteiten te ondernemen. Een andere overeenkomst is dat de vorming van een persoonlijke identiteit plaatsvindt door verhalen (Liaqat et al., 2022). Dit onderzoek toont aan dat ook politieke overtuigingen door verhalen bijdragen aan deze vorming. Als laatste worden kleinkinderen geholpen in het maken van levenskeuzes doordat grootouders levensvragen stellen, wat ook blijkt uit het onderzoek van Stephan (2024). Dit onderzoek bevestigt dus deels voorgaand onderzoek en presenteert nieuwe inhoudelijke perspectieven.

Methodologische reflectie en aanbevelingen

Een krachtig punt van dit onderzoek is onder andere de methodologische aanpak. Het gebruik van een semigestructureerd interview brengt uitgebreide antwoorden met zich mee en geeft de mogelijkheid om door te vragen als een antwoord onduidelijk is. Daarbij is een voordeel van de uitgevoerde inhoudsanalyse dat het onderzoek redelijk goed te reproduceren is. Daarbij is dit onderzoek geschreven met uitgebreide begeleiding op meerdere vlakken, waardoor vernieuwde perspectieven vroegtijdig in het proces zijn meegenomen. Hierdoor kon er op tijd gehandeld worden om extra verdieping in het onderzoek aan te brengen, maar ook de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid op een informele manier te checken. Tijdens overleg met de begeleidster en medestudenten is er overeenstemming bereikt over de onderbouwde inhoudelijke keuzes binnen dit onderzoek, waaronder ook de opbouw van de codeboom. Tevens is er weinig onderzoek in Nederland gedaan dat zich zowel richt op het perspectief van de kleinkinderen als op dit onderwerp, wat dit onderzoek uitzonderlijk maakt.

Ondanks de sterke punten kent dit onderzoek ook meerdere beperkingen. Ten eerste richt de gebruikte leidraad zich voornamelijk op de rol(len) en de relaties van de grootouders

en wordt er relatief weinig gevraagd naar wat kleinkinderen van hun grootouders meekrijgen. Er zijn maar twee concrete vragen hieraan gewijd, wat voor geringe en oppervlakkige dataverzameling zorgt. In de leidraad was er vervolgens beperkte ruimte aanwezig om door te vragen op wat kleinkinderen van hun grootouders meekregen, aangezien het tijdsframe en de hoeveelheid vragen dit niet toelieten. Daarbovenop zijn er in de leidraad geen vragen gericht op het onderwerp ‘wat krijg je mee uit de verhalen van je grootouders?’. Het heeft afgehangen van de interviewer of deze tijd heeft besteed om alsnog door te vragen naar dit onderwerp. Daarom wordt het sterk aangeraden om in vervolgonderzoek naar ditzelfde thema een eigen leidraad op te stellen die aansluit bij wat grootouders meekrijgen in het algemeen, maar ook specifieke vragen te richten op wat er wordt meegekregen uit verhalen. Mogelijke verdiepende vragen kunnen zich richten op het creëren van intimiteit, het ontwikkelen van empathie voor de grootouder, het versterken van het gevoel van eigenwaarde of het onderzoeken van effecten op de gezondheid van kleinkinderen, aangezien eerder onderzoek van Li et al. (2023) en Driessnack (2017) dergelijke effecten aantoonde.

De lezer moet er rekening mee houden dat dit onderzoek gebaseerd is op een relatief klein aantal respondenten die geworven zijn vanuit een gemakssteekproef. Dit betekent dat de resultaten wellicht een vertekend beeld schetsen van de Nederlandse bevolking tussen de 18 en 29 jaar. Het zou kunnen dat de resultaten representatiever zijn voor een doelgroep zoals ‘Noord-Nederlandse Studenten’. Daarbovenop komt dat de steekproef erg klein is (tien respondenten), wat het moeilijk maakt om de resultaten te generaliseren. Ook is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid niet officieel berekend vóór de dataverzameling, dit verlaagt de betrouwbaarheid van het onderzoek. Vervolgonderzoek zou zich kunnen focussen op een grotere steekproef die aselekt getrokken is en waarvan de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid vooraf kwantitatief is vastgesteld. Dit zal de generaliseerbaarheid, de betrouwbaarheid en de validiteit ten goede komen.

Een ander verbeterpunt in dit onderzoek is het toevoegen van meerdere methodes en onderzoekers. Dit onderzoek hanteert slechts één onderzoeksmethode (interviews) en omdat de analyse door één onderzoeker is uitgevoerd, is er een kans dat bepaalde perspectieven of interpretaties onderbelicht blijven. Het gebruik van methodologische- en onderzoekers-triangulatie verbreedt de kennis op een systematische wijze. Dit vergroot de reikwijdte, de diepte en de consistentie van de methodologische werkwijze en versterkt daarmee dus de onderbouwing van de bevindingen (Flick, 2018). Daarom zou een voorstel zijn om in vervolgonderzoek niet alleen interviews af te nemen, maar ook observaties in te zetten om de

non-verbale uitingen te kunnen analyseren en hiermee uitspraken te kunnen doen over het welzijn van de jongvolwassenen en/of grootouders.

Dit verkennende onderzoek heeft nieuwe inzichten gegeven in wat kleinkinderen van hun grootouders meekrijgen wat een startpunt kan zijn voor toekomstig onderzoek of aanspoort om dit onderzoek te reproduceren op een betrouwbaardere manier. Tevens kan dit onderzoek in de praktijk van waarde zijn, aangezien het aanspoort om een bezoekje aan je grootouder(s) te brengen en samen de verhalen van vroeger op te halen, want ‘een klein gebaar, brengt mensen bij elkaar’ blijkt maar weer.

Literatuurlijst

- Berger, L. (2023, 29 juni). Grootouders: het fundament van de samenleving. *De Correspondent*. Geraadpleegd op 12 maart 2025, van <https://decorrespondent.nl/14593/grootouders-het-fundament-van-de-samenleving/ba0539d6-cc94-03f0-0db4-37d6e833eebb>
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide* (1st edition). SAGE.
- Buchanan, A., & Rotkirch, A. (2018). Twenty-first century grandparents: global perspectives on changing roles and consequences. *Contemporary Social Science*, 13(2), 131–144. <https://doi.org/10.1080/21582041.2018.1467034>
- Captain, E., & Mooren, T. (2014). Familie, generaties en oorlog historische, psychologische en artistieke inzichten. In *Nationaal Committé 4 en 5 Mei* (Nr. 978-90-77294-11–6). https://www.researchgate.net/publication/283568396_Families_Generations_and_War_Historical_Psychological_and_Artistic_perspectives
- Driessnack, M. (2017). “Who Are You From?”: The Importance of Family Stories. *Journal of Family Nursing*, 23(4), 434–449. <https://doi.org/10.1177/1074840717735510>
- Dunifon, R., & Bajracharya, A. (2012). The role of grandparents in the lives of youth. *Journal of Family Issues*, 33(9), 1168–1194. <https://doi.org/10.1177/0192513x12444271>
- Flick, U. (2018). *An introduction to qualitative research* (6th edition). SAGE.
- Freeman, J. D., & Elton, J. (2024). Grandfamily Origin Narratives: Examining Grandparent Caregivers’ Retrospective Storytelling of Family Formation Through Communicated Narrative Sense-Making Theory. *Parenting*, 25(2), 215–234. <https://doi.org/10.1080/15295192.2024.2436657>
- Handa, S., Pereira, A., & Holmqvist, G. (2023). The Rapid Decline of Happiness: Exploring Life Satisfaction among Young People across the World. *Applied Research in Quality of Life*, 18(3), 1549–1579. <https://doi.org/10.1007/s11482-023-10153-4>

- Herlofson, K. & O. Hagestad, G. (2012). Transformations in the role of grandparents across welfare states. *Contemporary grandparenting: Changing family relationships in global contexts*, 27-50.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/rug/detail.action?docID=922865>
- Herrera, M. S., Galkuté, M., Fernández, M. B., & Elgueta, R. (2022). Grandparent-grandchild relationships, generativity, subjective well-being and self-rated health of older people in Chile. *Social Science & Medicine*, 296.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.114786>
- Holdgaard, M. (2021). The Child's Contact with Grandparents. *Family & Law*, 1-13.
<https://doi.org/10.5553/FenR/.000054>
- Leeson, G. W. (2018). Living to 100 years and beyond: Drivers and implications. *European View*, 17(1), 44–51. <https://doi.org/10.1177/1781685818758965>
- Li, Z., Feng, L., Liang, C., Huang, Y., & Fan, M. (2023). Exploring the Opportunities of AR for Enriching Storytelling with Family Photos between Grandparents and Grandchildren. *Proceedings of the ACM on Interactive, Mobile, Wearable and Ubiquitous Technologies*, 7(3), 1–26. <https://doi.org/10.1145/3610903>
- Liaqat, A., Axtell, B., & Munteanu, C. (2022). “With a hint she will remember”: Collaborative Storytelling and Culture Sharing between Immigrant Grandparents and Grandchildren Via Magic Thing Designs. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW2), 1–37. <https://doi.org/10.1145/3555158>
- Luo, R., & Tamis-LeMonda, C. S. (2019). Preschool Book-Sharing and Oral Storytelling Experiences in Ethnically Diverse, Low-Income Families. *Early Child Development and Care*, 189(10), 1602–1619. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1400542>
- MaloneBeach, E. E., Hakoyama, M., & Arnold, S. (2018). The Good Grandparent: Perspectives of Young adults. *Marriage & Family Review*, 54(6), 582–597.
<https://doi.org/10.1080/01494929.2017.1414724>

- Rendle, K. A., Abramson, C. M., Garrett, S. B., Halley, M. C., & Dohan, D. (2019). Beyond exploratory: a tailored framework for designing and assessing qualitative health research. *BMJ Open*, 9(8), 1-5. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-030123>
- Sciplino, C., & Kinshott, M. (2019). Adult grandchildren's perspectives on the grandparent-grandchild relationship from childhood to adulthood. *Educational Gerontology*, 45(2), 134–145. <https://doi.org/10.1080/03601277.2019.1584354>
- Stephan, A. T. (2024). “Nobody Else Could Tell Those Stories”: Exploring Recollections of Grandparental Narratives in Early Adulthood. *Marriage & Family Review*, 60(5), 273–294. <https://doi.org/10.1080/01494929.2024.2369084>
- Stewart-Brown, S., Platt, S., Tennant, A., Maheswaran, H., Parkinson, J., Weich, S., Tennant, R., Taggart, F., & Clarke, A. (2011). The Warwick-Edinburgh Mental Well-being Scale (WEMWBS): a valid and reliable tool for measuring mental well-being in diverse populations and projects. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 65(Suppl 2), A38–A39. <https://doi.org/10.1136/jech.2011.143586.86>

Bijlagen

Bijlage I - Informatie over het onderzoek

- **Waarom krijg ik deze informatie?**

Je bent uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek 'De rol van grootouders in het leven van jongeren'. In dit onderzoek vragen we jonge mensen (18-29 jaar) om te vertellen over hun relatie met hun grootouder(s). Het gaat om jouw verhaal!

We zijn op zoek naar deelnemers tussen de 18 en 29 jaar voor wie dit onderwerp geen bijzondere mentale belasting vormt. Dat betekent dat je niet kunt deelnemen als je heel moeilijke ervaringen hebt met je grootouders. Ook als je familie bent van een van de (student)onderzoekers kan je niet meedoen aan dit onderzoek.

Het onderzoek wordt in de periode februari – juni 2025 uitgevoerd door twee studenten van de Masteropleiding en zes studenten van de Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Zij gaan hun eindscriptie (bachelorthese/ masterthese) schrijven over dit onderwerp. De studenten staan onder supervisie van dr. Pauline Schreuder (email: p.r.schreuder@rug.nl).

- **Waarom dit onderzoek?**

Jongeren hebben heel verschillende ervaringen met hun grootouders en met de rol die zij hebben gespeeld tijdens hun jeugd. Sommige grootouders zijn een tijdje plaatsvervangende ouders geweest, of hebben opgepast als je ouders gingen werken. Grootouders kunnen een bron van steun en troost zijn, ze kunnen binnen de familie bepaalde tradities bewaken en doorgeven, of ze zijn misschien een voorbeeld voor je.

Eerder onderzoek heeft laten zien dat hechte familiebanden een belangrijk vangnet kunnen vormen voor mensen in de fase van jongvolwassenheid. Daarom willen we met dit onderzoek in beeld brengen hoe jongvolwassenen terugkijken op de rol die hun grootouders hebben gespeeld in hun jeugd en welke rol zij nu wellicht nog steeds spelen. Daarmee hopen we beter begrip te krijgen van de sociale relaties die bij kunnen dragen aan mentaal welzijn.

- **Moet ik meedoen aan dit onderzoek?**

Meedoen aan het onderzoek is vrijwillig. Wel is je toestemming nodig. Lees deze informatie daarom goed door. Stel alle vragen die je misschien hebt, bijvoorbeeld omdat je iets niet begrijpt. Pas daarna besluit je of je wilt meedoen. Als je besluit om niet mee te doen, hoeft je niet uit te leggen waarom, en zal dit geen negatieve gevolgen voor je hebben. Dit recht geldt op elk moment, dus ook nadat je hebt toegestemd in deelname aan het onderzoek.

- **Wat vragen we van je tijdens het onderzoek?**

In dit onderzoek maken we gebruik van interviews; de onderzoeker zal met jou overleggen waar en wanneer dat het beste kan plaatsvinden. Bij de start van het interview vragen we je om toestemming: je laat daarmee weten dat je vanuit jezelf wilt meewerken aan het onderzoek.

Het interview begint met enkele vragen over jezelf, zoals leeftijd, gender, etnische achtergrond en de samenstelling van het gezin waarin je opgroeide. Deze informatie maakt het mogelijk om te zoeken naar bepaalde patronen.

Het interview bestaat echter vooral uit vragen over jouw relatie met één of meerdere grootouders. Daarbij gaat het steeds om jouw verhaal, jouw ervaringen en herinneringen. Er zijn dus geen goede of foute antwoorden.

Van het interview wordt een audio-opname gemaakt die later wordt uitgetypt (getranscribeerd). Zo kunnen we de interviews goed met elkaar vergelijken. Het interview zal ongeveer 45 minuten duren.

- **Welke gevolgen kan deelname hebben?**

We verwachten geen nadelige gevolgen als je deelneemt aan het onderzoek. Mocht je sommige vragen toch onprettig vinden, dan kun je dat direct aangeven. De interviewer gaat dan verder naar de volgende vraag. Ook mag je ervoor kiezen om te stoppen met het interview. Dat heeft geen gevolgen.

Hoewel het interview niet gericht is op problemen kan het toch zo zijn dat je tijdens het gesprek op een moeilijk onderwerp komt. Voelt dit achteraf niet goed, dan kun je aangeven dat (een bepaald deel van) het interview niet gebruikt mag worden. Hiervoor kun je contact opnemen met de interviewer of met de hoofdonderzoeker (Pauline Schreuder).

- **Hoe gaan we met je gegevens om?**

De student die het interview heeft afgenomen, typt dit uit (transcriptie). Daarbij worden alle namen van personen, verenigingen, scholen, woonplaatsen etc. verwijderd. De interviewer zal je vragen of je het uitgetypte transcript nog wilt nalezen of niet. Staan er dingen in die je niet zo hebt bedoeld, dan kun je dat aangeven – dit wordt dan aangepast.

We bewaren de namen en telefoonnummers (of email-adres als je dat liever wilt) van de deelnemers op de beveiligde server van de Rijksuniversiteit Groningen. De transcripten krijgen elk een aparte code die niet tot jou te herleiden is. De studenten die de transcripten gaan analyseren, zien alleen deze code. Alleen de hoofdonderzoeker heeft toegang tot het document met de namen en contactgegevens van de deelnemers: dat is verder voor niemand terug te vinden. Met deze werkwijze is het mogelijk om, als een deelnemer zich terugtrekt uit het onderzoek, diens informatie en transcript te vernietigen. Terugtrekken uit het onderzoek kan, zonder opgaaft van reden, tot 15 april 2025 door een berichtje te sturen aan de hoofdonderzoeker.

De verzamelde data worden digitaal op de beveiligde server van de Rijksuniversiteit Groningen bewaard gedurende de (wettelijk vastgelegde) periode van 10 jaar, dus tot en met 30 december 2034.

De interviewtranscripten worden door de studenten gebruikt om hun Bachelor- of Masterscriptie te kunnen schrijven. Daarnaast is het mogelijk dat de informatie gebruikt gaat worden voor vervolgonderzoek waarover in wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd wordt. Mocht je dit laatste bezwaarlijk vinden dan kan je dat aangeven. De informatie wordt dan alleen voor de scriptieonderzoeken gebruikt en niet voor vervolgonderzoek.

- **Wat moet je nog meer weten?**

Je kunt altijd vragen stellen over het onderzoek: nu, tijdens het onderzoek, en na afloop. Dit kan door contact op te nemen met degene die je heeft geïnterviewd of met de hoofdonderzoeker (Pauline Schreuder; email: p.r.schreuder@rug.nl).

Heb je vragen/zorgen over je rechten als onderzoek deelnemer of de uitvoering van het onderzoek? Je kunt hierover ook contact opnemen met de Ethische Commissie Gedrags- en Maatschappijwetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen: ec-bss@rug.nl.

Bijlage II - Verklaring vertrouwelijkheid

Bachelorthese/Mastertheseproject: De rol van grootouders in het leven van jongeren

Verklaring omtrent vertrouwelijkheid

Hierbij verklaart ondergetekende gewetensvol en vertrouwelijk om te zullen gaan met alle persoonsgebonden informatie die tijdens het onderzoek 'De rol van grootouders in het leven van jongeren' naar voren komt. Bevindingen die herleidbaar zijn tot een bepaalde persoon worden niet gedeeld met anderen, zowel binnen als buiten het onderzoek. Echter, voor zover noodzakelijk kan en mag de student bepaalde persoonsgebonden informatie wel delen met de begeleiders van het these-project.

Verder verklaart ondergetekende dat alle data uitsluitend in de beveiligde omgeving van de RuG worden bewaard en dat ook alle analyses – voor zover mogelijk – in die beveiligde omgeving worden gedaan. De student volgt hierbij de richtlijnen die voor dit project gelden (zie document in Drive).

Ondergetekende volgt daarbij de instructies van de begeleiders/onderzoekers op.

Naam student	Tinka Visser
Studentnummer	S5313406
Emailadres	tinkavisser@ziggo.nl
Telefoonnummer	+31625536228
Datum en handtekening	03-03-2025

Bijlage III - Geïnformeerde toestemming

- Ik heb de informatie over het onderzoek gelezen. Ik heb genoeg gelegenheid gehad om er vragen over te stellen.
- Ik begrijp waar het onderzoek over gaat, wat er van me gevraagd wordt, welke gevolgen deelname kan hebben, hoe er met mijn gegevens wordt omgegaan, en wat mijn rechten als deelnemer zijn.
- Ik begrijp dat deelname aan het onderzoek vrijwillig is. Ik kies er zelf voor om mee te doen. Ik kan op elk moment stoppen met meedoen. Als ik stop, hoef ik niet uit te leggen waarom. Stoppen zal geen negatieve gevolgen voor mij hebben.
- Ik geef hieronder aan waar ik toestemming voor geef.

Toestemming voor deelname aan het onderzoek:

☒ Ja, ik geef toestemming voor deelname

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor deelname

Toestemming voor gebruik transcript voor wetenschappelijke publicaties

☒ Ja, ik geef toestemming voor het gebruik van het gepseudonimiseerde interviewtranscript ten behoeve van wetenschappelijke publicaties.

☐ Nee, ik geef hiervoor geen toestemming.

Toestemming voor het maken van audio-opnames tijdens het onderzoek:

☒ Ja, ik geef toestemming voor het maken van audio-opnames van mij als deelnemer.

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor het maken van audio-opnames.

Toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens:

☒ Ja, ik geef toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens zoals vermeld in de onderzoeksinformatie. Ik weet dat ik tot 15-04-2025 kan vragen om mijn gegevens te laten verwijderen. Ook als ik besluit om te stoppen met deelname, kan ik hierom vragen.

☐ Nee, ik geef geen toestemming voor de verwerking van mijn persoonsgegevens

Volledige naam deelnemer:	Handtekening deelnemer:	Datum:

Volledige naam aanwezige onderzoeker:	Handtekening onderzoeker:	Datum:

De aanwezige onderzoeker verklaart dat de deelnemer uitvoerig over het onderzoek is geïnformeerd.

U heeft recht op een kopie van dit toestemmingsformulier.

Bijlage IV - Interview leidraad ‘Jongeren en hun grootouders’

Introductie:

- uitleg over doel en inhoud van onderzoek (verwijzen naar informatiebrief)
- uitleg over privacy en ‘informed consent’ (vrijwilligheid; recht om te stoppen; recht op terugtrekken uit onderzoek)
- indien accoord: ondertekenen informed-consent formulier

Start opname:

Wat fijn dat je mee wilt doen aan dit onderzoek naar de betekenis van grootouders in het leven van jongvolwassenen, nu en vroeger. We beginnen met een paar meer algemene vragen en gaan daarna dieper in op je relatie met je grootouders. Daarbij is het de bedoeling dat je twee grootouders in gedachten neemt waar je over gaat vertellen.

Algemene vragen

1. Wat is je leeftijd?
2. Wat is je gender?
3. Hoe is het gezin waarin je bent opgegroeid samengesteld?
4. Hoeveel grootouders heb je die je in zowel in je kindertijd (0-12 jaar) als volwassenheid hebt gekend, zowel van vaders- als moederskant?
5. Wat zijn op dit moment de leeftijden (ongeveer) van jouw grootouders?
6. Hoeveel kleinkinderen hebben jouw grootouders in totaal?
7. Hoe zou je jouw familie omschrijven (groot/klein)?
8. Hoe ver wonen jouw grootouders van jou vandaan (wonen ze dichtbij/ver weg)?
9. Heeft een van je grootouders (die in Nederland woonachtig zijn) een migratie-achtergrond? Zo ja, welke?

Bruggetje naar het specifieke onderwerp

10. Hoe zou je in het algemeen de relatie/band tussen jou en jouw grootouders beschrijven?

*Tijdens dit interview maak ik onderscheid tussen de term “rol” en de term “relatie”. **De rol** gaat over wat voor functie iemand vervult. Dus wat voor plek nam jouw grootouder in en wat deed jouw grootouder met jou? Een voorbeeld van een rol is: advies geven of zorg bieden. De rol gaat dus over wat je voor elkaar bent.*

***Relatie** is meer kwalitatief en verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan, en wat jij hiervan vindt.*

De volgende vragen gaan over jouw kindertijd. Daarmee bedoelen we de leeftijdscategorie van ongeveer 0-12 jaar, dus tot aan het eind van de basisschooltijd.

Vragen over de kindertijd

11. Kun je beschrijven wat voor rol jouw grootouders speelden toen je een kind was?
12. Hoe vaak had je contact met je grootouders in je kindertijd?
 - 12a. Wanneer kwam jij bij jouw grootouders?
 - 12b. Wanneer kwamen jouw grootouders bij jou?
 - 12c. Wat deden jullie samen?
13. Wat heb je meegekregen van jouw grootouders toen jij kind was? (over de rol en de relatie)

(normen en waarden die jouw grootouders wilden meegeven) (wat vond je daarvan?)

Indien van toepassing:

Heeft de culturele achtergrond van je grootouders hier een rol in gespeeld, denk je? Waar zit dat in volgens jou?

De volgende vraag gaat specifiek in op verschillen tussen oma en opa; niet elke respondent heeft wellicht zowel een opa als een oma gekend, dus mogelijk is deze vraag niet voor iedereen relevant.

14. Merkte je in de kindertijd een verschil tussen je opa en oma en de band die je met hen had? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?

14a. Merkte je een verschil in de rollen die je opa en oma vervulden? Zo ja, waar lagen deze verschillen in?

14b. Merkte je een verschil tussen de activiteiten die je met je opa en oma deed? Kun je een voorbeeld noemen? Waaraan lag het, dat hier verschil in zat volgens jou?

14c. Merkte je een verschil tussen je opa en oma en de dingen die ze je mee wilden geven?

Zo ja, waar lagen deze verschillen in?

Indien van toepassing: Denk je dat de culturele achtergrond van je grootouder(s) hier een rol in heeft gespeeld? Kun je dat toelichten?

De volgende vragen gaan over de fase ontluikende volwassenheid (18-29), de levensfase waarin jij je nu bevindt

Vragen over de ontluikende volwassenheid

15. Hoe ervaren je de rol van jouw grootouders nu?

15a. Waar zijn je grootouders bij betrokken?

16. Hoe vaak heb je nu contact met jouw grootouders?

16a. Is dit minder of meer dan vroeger?

16b. Is dit contact anders dan vroeger? In welk opzicht?

16c. Wanneer zie jij je grootouders nu?

16d. Wat doen jullie nu nog samen?

17. Wat is er veranderd in de manier waarop jouw grootouders betrokken zijn in jouw leven sinds de kindertijd?

18. Wat krijg je nu van jouw grootouders mee?

19. Merk je nu een verschil tussen je opa en oma en de band die je nu met hen hebt? Zo ja, waar liggen deze verschillen in?

19a. Merk je een verschil in de rollen die je opa en oma vervullen? Zo ja, in welk opzicht?

19b. Merk je een verschil tussen de activiteiten die je met je opa en oma uitvoert? Zo ja, in welk opzicht?

19c. Merk je een verschil tussen je opa en oma en de dingen die ze je mee willen geven? Zo ja, hoe?

Indien van toepassing: Speelt de culturele achtergrond van je grootouder(s) hier (nog steeds) een rol in, denk je? Kun je dat toelichten?

Vergelijking kindertijd en ontluikende volwassenheid

20. Als je nu terugdenkt aan de **rol** van je grootouders in jouw kindertijd en je vergelijkt dat met hoe het nu is: zie je dan vooral overeenkomsten of verschillen?

20a. Welke aspecten van hun rol zijn hetzelfde gebleven?

20b. En welke aspecten zijn veranderd?

21. Hoe passen je grootouders zich volgens jou aan in de levensfase waarin je je nu bevindt? (of doen ze dat niet)

Eindvraag:

Leg het onderstaande lijstje met rollen voor aan de respondent zodat deze kan meelezen!

22. In eerder onderzoek naar de rollen van grootouders kwam naar voren dat grootouders verschillende rollen kunnen hebben. Welke van de volgende rollen past het beste bij jouw grootouders? Of gaat het om een combinatie? Of zou je zelf een andere benaming kiezen?

Rollen:

1. Ondersteuner (*support*)
2. Adviseur (bron van wijsheid)
3. Vriend (bron van liefde; versterking van banden binnen de familie)
4. Verzorger (*caregiver*; opvoeder)
5. Voorziener (*provider*)
6. Gezagsdrager (autoriteit; *disciplinarian*)
7. Bemiddelaar (*mediator*)
8. Rolmodel
9. Leraar (/mentor)
10. Bewaken en doorgeven van (familiaire) wortels, gewoonten, tradities (*roots*)

Dan zijn we nu aan het eind gekomen van het interview. Zijn er nog dingen die je wilt aanvullen?

We gaan dit interview uittypen, maar we zorgen ervoor dat er daarbij geen namen of andere dingen in komen te staan die herleidbaar zijn tot jou of een van je grootouders.

Wil je het uitgetypte interview nog nalezen? (zo ja, *hier een afspraak over maken*).

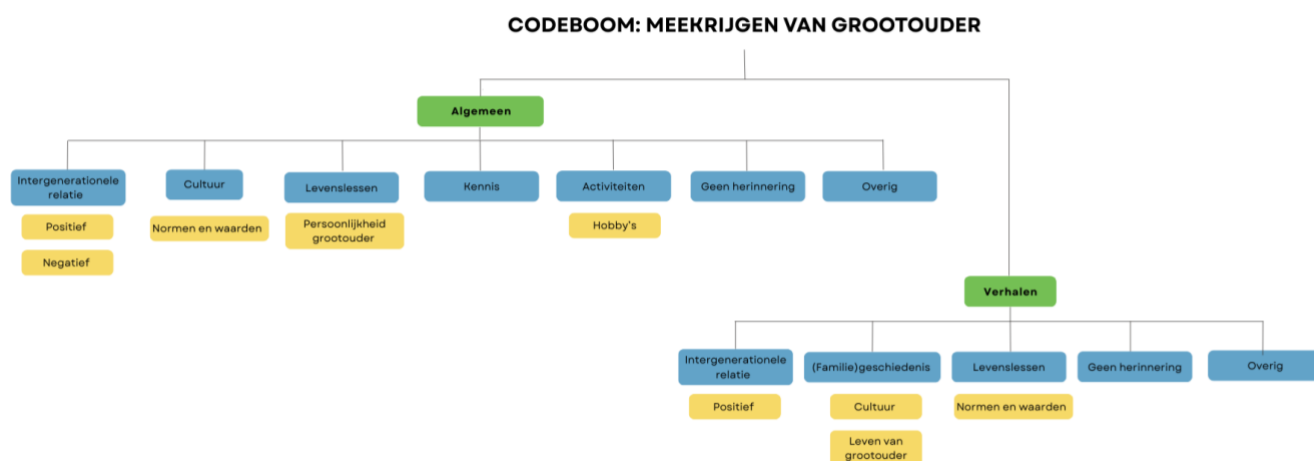
Heel hartelijk bedankt voor je deelname en je tijd!

(opname uitzetten)

Bijlage V - Codeboom

Figuur 1

Codeboom voor thematische analyse

Noot. Codeboom gemaakt in het online programma 'Canva'.